

Karácsonyi álmom: megigazítani az Isten trónját

Tóth Béla betöltötte a hetvenet

■ **Talán az egyetlen József Attila-díjas asztalos vagy a magyar irodalomnak.**

– Sokat riogattak a nyugdíjassággal, de ki lehet bírni ezt is. Most látom csak, amikor már benne vagyok, mekkora hústépő krokodilfogak közül csöppentem ki, miközben fél lábom kötélzáncot jártam. Millió ember tapsolt azért, hogy zuhannék le onnan, hogy a koronatusók akadna belém! Most végre rám vár, amire azelőtt nem volt időm. Hogy végre üveghez legyek a kertben. Hogy végre meg tudjam írni, amit fontosnak tartok. Most már azt is tudom, hogy a munka állományban a munkát böcsülök legkevesebbre, sőt még le is marcingolják érte, aki dolgozni mer. De én végre már tudom, a munka nemcsak kenyér, de öröm, gyönyörűség, teremtés és alkotás is.

■ **Szépen beszélsz, de a kérdés nem erre szól.**

– Ja, te a József Attila-díjat emlegeted? Nem tudom, a fenőfa mit szól hozzá, amikor fölcicomázzák karácsonyfának, amikor telegatják csingilingivel, de csak fenőfa az azért. Örömmel gyalultam akkor is, amikor azt se tudtam, hogy József Attila van, meg azt se, hogy József Attila-díj is van, és örömmel gyalulok ezután is, ha össze tudom pótolni az ellopott szerszámait.

■ **Es az trász? Ezzel el is van intézve?**

– El. Jólesett mind a kétszer, nem tagadom, bár egyik alkalommal se tudtam, miért is kaptam, de nem sokat törődtem vele. Ahogy a kis fa tövére életet nedvet csöpögtet a jó kertész, a jövőre reményében, azon a címen kaphattam én is. A még hátralévő tíz évemben talán meg tudom szolgálni. Az őseim kilencven fölötti szép kort értek meg, de csak nyolcvanig számolhatom, hogy teljesen ésszerű lehetek. Visszafelé nézve semmi az a tíz év, de előre tekintve meg van rakva lehetőséggel. Meg akarom még próbálni a világot.

■ **Tollal?**

– Gyaluval is! Csak az az én nagy bajom – mert úgy látom, a lényeges dolgokat te is szereted elereszteni a füled mellett –, hogy valami kupciher betört a műhelyembe, és minden kezbeli gépemet elvitt. Vénsegemre elmondhattam, amit izmaim erejéből elkoptatott az idő, azt pótolni tudtam gépekkel, most ezt is elirigyelte valaki. A biztosító meg? Úgyse mered lefűzni, de én azért elmondom. Annak én csak addig voltam fontos, amíg aláíratva velem a szerződést. Azt mondja, nem bizonyítható, hogy betörés történt. Ezt én úgy értem, hogy ezek szerint én loptam el a saját szerszámait? Azért kuporgattam össze, hogy ellopjam? Korán van még, hogy ennyire hülyének nevezzenek, ráadásul, bele a szemembe, hivatalosan!

■ **Öntsd ki még panaszaidat, hogy ne zavarjanak később.**

– Kiöntöm, de ne sietess. Látod, milyen az ember? Akkor van tele bizodalommal, amikor legrongyabb helyzetben van a könyvkiadás. Abban reménykedem, a hátralévő tíz évemben még partra teszem, ami nekem van kiszabva.

■ **Megfekszi a lelkedet, ha lenyelsz valamit. Tehát?**

– Volt a Sipkai uradalomnak egy analfabéta kanásza, a Kelemen Miklós bácsi. Teleszalad az ujjam bögye, ha megemlétem, mert sokat kellene még róla is írnom. Amikor meghalt, öreg kanász léte az uradalom saját halottjaként temette el. Hogy a népbaladákba le van írva, a csürhét hajtották elől, a koporsóját meg tizenkét ökr húzta. De az esőtől védő gumiköpenyét, a sipkáját, fordítottbőr csizmáját,

a rézből való dudáját, a karikás ostorát, botját, hosszú nyelű baltáját, összes szerszámát, mindent vele temettek a sírba. Jól van, az uradalmi zsebórárt nem tették bele, mert az értelmetlen lett volna. Pedig utána is volt kanász, az is tudta volna használni mindet. Amikor én nyugdíjba mentem, csak úgy hárintékosan megemlégettem, adjátok ide nekem ezt a kezemhez szokott szerszámot. A fényképezőgépet például. Azt nem lehet! Nem sajnásból mondom, én tanítottam őket arra, hogy az utolsó görbe szögére is vigyázni kell, de ez azért rosszul esett. Évek múlva mondja az egyik raktáros, benne maradt a gépben a telep, a sava szétfolyt, elmarta a belsejét, és el lehetett dobni. Pusztuljon, vesszen, csak azé ne legyen, aki még használná! Ennél, mondom, az uradalom bölcsében járt el az analfabéta kanászával!

■ **A te első elbeszéléseid nem innen valók?**

– Az sintér volt. Az is a falu alja.

■ **Szentírás ma már az irodalomban, hogy minden tró a gyerekkorából táplálkozik.**

– Igaz is.

■ **Az pedig Dombiratos paraszti világa.**

– Úgy van.

■ **Te viszont nem parasztiivadék vagy. Apád uradalmi asztalos volt.**

– Az iparos ugyanúgy imádkozott esőért, mint a béres, mert mindegyik tudta, ha termés nincsen, akkor baj van. De hogy a lényegre visszanyerődjünk, én a gyaluforgácsba születtem bele. Nekem nem volt nehéz iparra kapnom. Nagyapám bogár volt, a másik nagyapám kovács, apáméknál tizenegy fiú volt testvér, abból három asztalos! Még mászni se tudtam, már a műhelyben voltam. Apám fölülte a gyalupadra, tolt a gyalut, gyönyörűen bodorodtak ki alóla a finom illatok. Föltette a szőrös deszkát, egyszer csak sima lett. Tetszett nekem.

■ **Arra nem emlékszel, mikor adott gyalut a kezvedbe?**

– Emlékszem, bár nem adta.

Tóth Béla. (Fotó: Enyedi Zoltán)

Szavával szép az ember. Szegedi mondás. Mintha egyenesen rá találták volna ki, úgy beletalál. Akik ismerik, szeretik. Miért lehet szeretni? Ezer oka van annak, de a szaváért mindenképpen. Akik félreismerik, legföljebb azok fanyalognak. Miért fanyalognak? Annak is lehet ezer oka, de nem nagy dicsőség. Azt nem veszik észre, hogy az író a szavaiból él. És a szavainak él. Az összes többi mellékes. Legalább hetvenéves korában hadd mondjuk ki ezt is.

Szép volt, hogy olyan fényes éle van. Kalapáccsal jól megvergettem, olyan lett, mint a fésű. De gyönyörű segítségemre vagy te nekem! – mondta az apám. A vízimértéknek is megcsodáltam a libelláit. Akármerre fordítottam, mindig mozgott benne a buborék. Dupla üvegben volt, de csak kivertem belőle. Csodálkoztam utána, hová lett a buborék?

■ **Említettél néhányszor már, hogy gyerekkorodban ministráltál. Meg hogy a templomban bicikliztetek.**

– A padok alját nehezen lehetett kitakarítani, szerettem azt ránc bízni a sekrestyés. Kis nyeletlen partvissal szedgetűk össze a cipőkről levakaródott sarat. Egyszer két fillért is találtam. Pörsölybe szánhatta, aki leejtette. Vagy észre se vette, vagy nem akart mise közben utánamászni, de az azért a miénk lett. Találtuk! Gazdátlan

volt! Két fillér nagy pénz! Egy fillérért két Honvéd cigarettát adtak! Lucapogácsába is egy fillért tettem. Csakhogy egyszer valaki olyan mohón evett, mire észrevette, már le is nyelte. Kijött belőle, baj nem lett, de bot végével kaparászta a ház végiben, akkora pénz volt az egy fillér! Na, ránczárta az ajtót a sekrestyés, hogy el ne tudjunk csavarogni, a biciklijét viszont bennhagyta a torony alatt, a nagykapu meg a csapóajtó között. Rákaptunk, a padok között bicikliztünk. Rettentő nagy kunsztokat lehet a padok között biciklivel csinálni! Nem vettük észre azt se, hogy zörög a kulcs a zárban, bejött a sekrestyés, az az majdnem elcsúszott. Jól elvert bennünket!

■ **Kérdenelek inaskorodról, de minek? Mindent megírtál már...**

– Azt te csak hiszed! Belekezdtem csak.

■ **Az egyetemi éveidről is: Mi, janicsárok...**

– Azt se lehet egy könyvben megírni.

■ **Maradjunk inkább abban, hogy kettős lelked van.**

– Miféle kettős?

■ **Asztalos és író.**

– Az a kettő egy! Ezt nem veszik észre sohasem.

■ **Akkor is irsz, ha gyalulsz? Így kell értenem?**

– Így is értheted, de nem egészen erről van szó. Kreatív mesterség az asztalosság...

■ **Finoman kezdesz beszélni!**

– Mondom akkor magyarul: teremtő mesterség! Amikor az asztalos a kezébe veszi a deszkát...

■ **Tudom, látja benne a szekrényt, a széket.**

– Az író nem így dolgozik? Leírod az első mondatot, azzal már becélzod magadnak a vé-

gét is. Az asztalosság meg az írótság ugyanaz.

■ **Ha igaz lenne, minden asztalos mögött ott állnának összes művei, borkötésben. Vagy minden író maga csinálná a bútorait, meg a gyerekeit is.**

– A teremtésben egy a kettő, csak ezt akarom mondani, te meg ezt nem akard megérteni?

■ **Édesapád jó asztalos volt. Miért nem nála tanultad a szakmát?**

– Lehet, hogy megkaptam volna én is, mint néhányan: ha az apádnál tanultál, akkor eredj dolgozni is az apához. Mondtam már, meg kell próbálni az életet! Ha nem próbálok meg, az próbál meg téged.

■ **Hány év volt az inaskorod?**

– Nekem öt, de utána se hagyhattam mindjárt ott a mesteremet. Rossz fényt vetett volna rá, ha mindjárt elmegyek. Beajánlott viszont egyik szegedi mesternek, a Zákány utcába. Ez azért lényeges, mert tudhatod, az én őseim valamikor Szegedről rajzottak ki Dombiratosra. Én tehát visszajöttem Szegedre. De csak később tudtam meg, hogy hazatérő vagyok.

■ **Otthon elvégezted a hat általánost.**

– Itt meg belekezdtem a gimnáziumba.

■ **Akkor ki gyalult?**

– Nappal gyalultam, este tanulom. A Barossba jártam, és Firtás Oszkár volt az igazgatónk. Magához hív egyszer: Tóth úr, nem akar maga szaporább léptekkel haladni? Akartam. Féltékenként tettem magánvizsgát egy-egy osztályból. Három év alatt öt osztályt. Akkor jött a szózat, mehetünk egyetemre.

■ **Orosz szakra. Hány szót tudtál oroszul?**

– Apám hét évig hadifogoly volt, szépen beszélt, de amit elejtett, azt tanultam csak meg. A prasnyaságokat leginkább. Ha ráütött az ujjára, akkor mondott valami ocsmányságot. Másik fogolytársával sokszor beszéltek előttünk oroszul, hogy mi ne értsük, de az egyetemen éppen érteni kellett megtanulnunk.

■ **Aztán benn is maradtál, tanársegédnek.**

– Nem mindjárt. Először elhívtak a Szabad Néphez, újságírónak. Sok jót is lehetne arról mondani, meg rosszat is. Egyiket se mondom.

■ **A múltkor említettél, kitalálkozni valami kiadási lehetőség, mesékre.**

– Neki is feküdtem, három könyvet is ki tudnék állítani, de egyelőre fuccsba ment az ígért.

■ **Hadd pletykázzam el, min dolgozol most, amikor nem gyalulsz.**

– Akkor is dolgozom fejben, amikor gyalulok. Akkor áll meg a fejemben a vízimérték! Ha komplett a műhelyem, potenciálisan képes vagyok rá, hogy megteremtsem, amit akarok, ez a lényeg. Gyaluval is, betűvel is, ahogy már mondtam. Jó éreznem, hogy erőmmel vagyok, de többet ne beszéljünk róla. Nem nagy dicsőség lenne, ha azokat se tudnám megjelentetni, akik még csak fortyognak bennem. Arról viszont még rendelkezést akarok tenni, hogy egypár gyalut tegyenek bele a koporsómba.

■ **Mint az öreg kanászéba a rézdudát?**

– Hátha megszuvasodott már az öreg Isten trónusának az egyik lába! Szeretett én engem annyira, ahogy én is szeretem, jó szívvel megigazítanám neki. Te, azt a tápai mőnárt meséltem én neköd?..

Tóth Béla

Huzakodás a halállal

Tuskó András, marosi tutajos korában éppen itten, a kikötött lápon buzgókodott, a fűzfaágúkat lazított, amikor se szó, se beszéd, látja, a túlpartról jön ám a halál, a kaszája högye szánja a Tiszát, lép a tutajra, hogy az megbillent alatta, hanem ahogy megbillent, a halál bal lába beszorult két szálfa közé.

Hát ilyenkor nagy a gond, hogy melyiket fejszézze le a segítő. A szálfát é, az hosszadalmas, vagy a beszorult lábat, az meg fájdalmas.

Odamegy Tuskó András, mert a halál integetett neki.

A szálfák szorították a lábát. Odament András a fejszével. A halál kérlelni kezdte Andrást:

– Szabadíts ki engemet, mert nagyon sietős a dolgom!

– Én szívesen kiszabadítalak, de sosem voltam bár pénz, meg vagyonosvár ember, mi lösz a fizetségöm? Halált kiszabadítani nem olyan kicsi felelősség ám, ha belegondolok.

– Hát mit kérsz, ha már alkudozásba kezdünk?

– Hát csak annyit, ha jönöd kell majd értem, egy kis pár évvel előbb írjál nekem, hogy attól kezdve jóba foglajmagam.

El is ment a kaszás ép bölgyel, teltek-múltak az évek, posta nem érkezett a haláltól, pedig András valahányszor találkozott a levélhordóval, érdeklődött tiszta szívvel.

Hanem egyszer, egy hajnalon ment

András éppen kenyérkeresni, kint a sarkon eléje állt a halál. Tán éppen az, amelyiket András kivágott a tutaj szálfái közül.

Hogy egy van é belőlük, vagy sok, vagy csak hasonlítanak egymásra, hát ezt nem példázta eddig senki.

András kicsit meglepődött, váratlanul jött a találkozás.

– Itt vagyok, ember, velem kell gyere!

– Nem megyek én sehová – keménykedett András, marosi tutajos. – Se szó, se beszéd, se egy üzenet. Egyszeribe csak ideálltasz, gyere!

– Üzengettem én neked, András. Amikor a hajad hullani kezdett. Mi az, ha nem üzenet. Amikor a fogaid kiesettek, az valahány posta. Amikor egyik füledre megsüketültél, lábadra sántultál.

Gyere!

– Igen, de én téged megsegéltelek, amikor a főntebb évtizedek valamelyikében olyan nagy sebbel-lobbal csaptatd át a Tiszán, hogy a tutajom szálfái közé szorult valamelyik lábad. Ha én akkor nem segíték bolond fejjel, mennyi ember megmaradt volna, hogy nem mehetél volna érte.

– Oh, boldogtalan ember, hát segédhalál is van. Ha a fő nem tud abban a minutumban cselekedni, ott a póthalál, meg a helyettes. Dehát te éngem tényleg kihúztál a bajból, hát én is, nem szabad pedig, időt adok neked.

Mennyi köll?

– Ne kicsinyeskedjünk pitty-potty

években. Amikor én azt mondom: amen, akkor odafojpanhatsz.

Kezet adtak, mentek dolgukra.

Teltek-múltak az évek, a halál kalendáriumban minden évben ott állt korommal betrva, hogy Tuskó Andrásért menni köll.

De Tuskó tutajos, pedig buzgó istenfélő embernek született, ettől kezdve minden imádsága végéről lehagyta az ament. Hogy attól fogantatja lehetett a fohászzkodásának, mert még hosszú másfél évtizedig járta a Marost, olykor a Tiszát, htrét sem hallotta a halálnak. Nem is sokat gondolt rá.

Hanem egy este éppen a fűrészgárnak eresztett két lápnyi szálfát, sőtéttel ért az utcájukba, hát a lába ismerte az út minden gödrét, lapályát, lankáját, nagy is a csönd ilyenkor már Tápén, kései éhes kisgyerekek rínak anyai tej után, meg egy nagyobbacska az út közepén.

Odamegy András, látja, kis fehérruhás lányka, de olyan iskolajáró korbeli, sűr keservesen, két tenyerével törüli az arcát, alig tudja a nagy zokogástól Andrásnak elmondani, hogy elfelejtette az imádság végét.

Melyiket? Hát akármelyiket próbálja, mindnek a vége homályba borul.

András szánta a sirdogáló kislányt, elkezdtek a Miatyánkot együtt hangosan végigmondani. Amikor András kimondta az Ament, ott állt a halál. András nem tiltakozott. Ment vele.